

Kursmateriale

Logg inn på www.forsikringsmedisin.no

og få tilgang til ressursiden

NOU | Norsk offentlig utredning 2002:23

Forsikringsselskapenes
innhenting, bruk og
lagring av helseopplys-

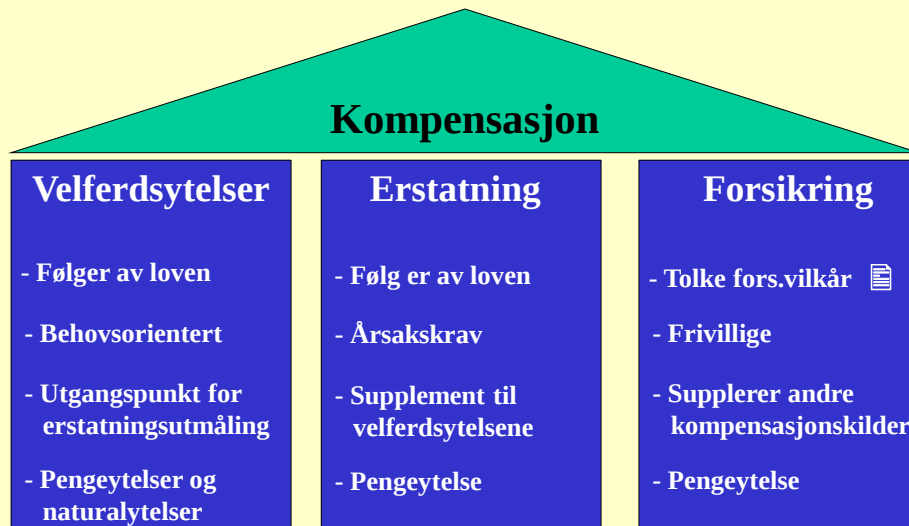
Årsakskrav i erstatningsrett,
forsikringsrett og trygderett –
hovedlinjer og utvalgte emner

1

2

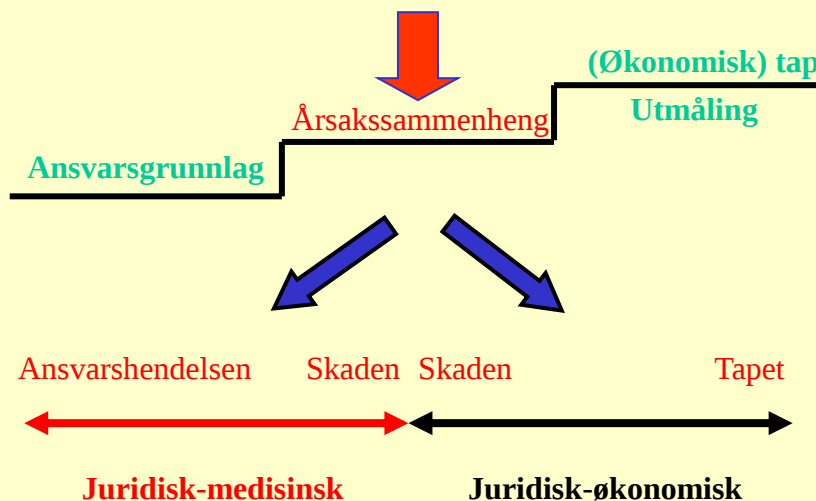
Oversikt over kompensasjonskildene

3

Rettslig plassering

– den todelte årsakslinjen: generell presisering

4

HR-2023-206-A	
Instans:	Norges Høyesterett – Dom
Dato:	2023-01-31
Publisert:	HR-2023-206-A
Stikkord:	Erstatningsrett, Offentlige anskaffelser
Sammenheng:	To kommuner kvingerde en konkurranse om en rammeavtale om slantestemming. Det eneste tildelingskriteriet var pris. Etter at en anbylder var tildelt kontrakten, ble konkurransen avlyst på grunn av usikkerhet i anbudsgrunnlaget. Det ble avholdt ny konkurranse, som endte med at kontrakten ble tildelt en annen anbylder. Den første anbyderen krevde erstatning for positiv kontraktsatsertelse. Jf. anskaffelsesloven § 10 og like medhold i tingretten og lagmannsretten. Forhandlingene for Høyesterett ble begrenset, idet det skulle forutsettes at den første konkurransen skulle ha vært avlyst. Høyesterett tok utgangspunkt i at det kan oppstå ansvar for positiv kontraktsatsertelse i forbindelse med felte anbudskonkurranser, selv om det ikke er inngått kontrakt. Det er imidlertid den berettigede forventning om å bli tildelt en kontrakt som fortjener vern. Noen slik forventning foreligger ikke når konkurransen eller regelverket skulle vært avlyst som ulovlig og den aktuelle kontrakten ikke kunne vært inngått på lovlig vis. Høyesteretts avgjørelse kunne ikke føre til noe annet resultat. Lagmannsrettens dom ble opphevet. (Rø-saken)
Henvisninger:	Anskaffelsesloven (2016) §10
Saksang:	Salten og Lofoten tingrett T.SOL-2020-153871 – Hålogaland lagmannsrett LH-2021-141669 – Høyesterett HR-2023-206-A, (sak nr. 22-071443SIV-HRET).
Parter:	Serbold kommune og Fauske kommune (advokat Christian Henrik Pihl Reusch) mot Perpetuum Mij AS (advokat Kjersti Holm Karlström – til prøve) og Norsk Industri (partsveileder) (advokat Morten Goller).
Forfatter:	Dommene Erik Thyness, Wenche Elizabeth Antzen, Henrik Bull, Per Erik Bergsjø og Hilde Indreberg.
Utgitt dato:	2023-02-02
Henvisninger i teksten:	Trykkesloven (2008) §15-8, §20-2, §30-14 Anskaffelsesloven (2016) §1, §4 Anskaffelsesforskriften (2016) §23-6, §23-4

(48) Som påpekt i Morten Kjelland, *Erstatningsrett* (2. utgave), 2019 side 238 brukes begrepet «årsakssammenheng» i ulike betydninger, der «[e]t hovedskille går mellom dem som kun bruker årsaksbegrepet om faktisk årsakssammenheng, og andre som også inkluderer reglene om erstatningsansvarets grenser i begrepet».

5

162 KAPITTEL 8

P-pille II (Rt. 1992 s. 64) eller refererer til den. I *Sensitiserings*⁹² (HR-2018-557-A) krevde en kvinne erstatning for varig uforhet etter nakkesleng knyttet til en trafikkuulykke. Retten vurderte årsakssammenheng mellom kvinnens plager og nakkeslengtraumet tilbake i tid. Kravet til årsakssammenheng var etter Høyesteretts vurdering ikke oppfylt. Dermed ble trafikksikre ren frifunnet. I dommen stadfestes utgangspunktene for årsaksvurderingen, og betingelseslæren gis et meget klart formulert uttrykk:

«Utgangspunktet i norsk rett er *betingelseslæren*. En faktor anses som årsak dersom den var en nødvendig betingelse for skaden. Ved samvirkende årsaker, hvor flere faktorer har bidratt til skadefølgen, må 'virk' faktor være så vidt vesentlig i skadebildet at det er naturlig å knytte ansvar til den, jf. Rt. 1992 s. 64 (p-pille II). Dette er også utgangspunktet i saker med utspiring i nakkeslengtraumer, jf. Rt. 2010 s. 1547 avsnitt 33 ...» (avsnitt 24, kursivering i original)

Høyesterett har tatt avstand fra å legge til grunn andre årsakslæren enn betingelseslæren i erstatningsretten. Den bygger ikke på en *hovedårsakslære*, hvor kun den mest dominerende faktoren i årsaksbildet utpekes som årsak, sml. *Dispri*⁹³ (Rt. 2000 s. 915, på s. 920). *Uvesentlighetslæren*, om at helt perifere årsaker ikke skal lede til ansvar, modifiserer imidlertid betingelseslæren, se kapittel 9. Det ble i *Nakkesleng II* (Rt. 1999 s. 1473) presisert at norsk erstatningsrett heller ikke bygger på den såkalte *fordelingslæren*. Den går ut på at ansvaret fordeles ut fra hvor mye de ansvarlige har bidratt til å fremkalle skaden. En *fordelingslære* har imidlertid plass i forsikringsretten,⁹² og i ulike varianter opptrer den i deler av trygderetten (der også hovedårsakslæren er sentral).⁹³

LANGUAGE TOOLS:

a quick revisit

MORTEN KJELLAND

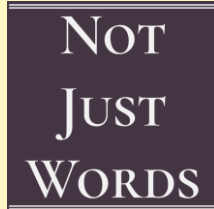
Erstatningsrett

i et nøtteskall

GYLDENDAL

6

«vi i norsk erstatningsrett bare [har] en meget neddempet og modifisert hovedårsakslære».³³⁶ For **sårbarhetstilfellene** er dette av interesse, fordi denne «uvesentlighetslæren» gir særlig sårbare skadelidte et **sterkere vern** enn den tradisjonelle hovedårsakslæren. At sårbarheten er fremtredende i årsaksbildet, er ikke nok til å sjalte ut ansvarshendelsen som irrelevant. Det skjer først når sårbarheten er så dominerende at ansvarshendelsen spiller en uvesentlig rolle i årsaksbildet.

KAPITTEL 3 BETINGELSESLÆREN 101

«vi i norsk erstatningsrett bare [har] en meget neddempet og modifisert hovedårsakslære».³³⁶ For **sårbarhetstilfellene** er dette av interesse, fordi denne «uvesentlighetslæren» gir særlig sårbare skadelidte et **sterkere vern** enn den tradisjonelle hovedårsakslæren. At sårbarheten er fremtredende i årsaksbildet, er ikke nok til å sjalte ut ansvarshendelsen som irrelevant. Det skjer først når sårbarheten er så dominerende at ansvarshendelsen spiller en uvesentlig rolle i årsaksbildet.

Erstatningsrett

- ✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)
- ✓ Årsakssammenhengen knyttes til en ansvarshendelse (trafikkulykke, arbeidsulykke, behandlingssvikt, vold mv.)

Forsikringsrett

- ✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)
- ✓ Årsakssammenhengen knyttes til et forsikringstilfelle (f.eks. en fritidsulykke, beror på konkret tolkning av forsikringsvilkårene)

Årsaksledd 1

- Forsikringstilfellet må skyldes en begivenhet (fare) som omfattes av forsikringen
- Problem: Samvirkende årsaker – flere årsaker er nødvendig for resultatet
- Hovedårsakslæren gjelder

ULYKKE
 Plutselig og uventet ytre hendelse

Skadelidte har tidligere plager → **SKADE**

Årsaksledd 2

- Hendelsen (risikobegivenheten) må ha ført til et tap som omfattes av forsikringsens dekningsområde
- Rettslig teori: Betingelselæren legges til grunn – det er tilstrekkelig at hendelsen var en nødvendig forutsetning for tapet
- Unntak: Tapet kan fordeles dersom vilkårene inneholder særskilt fordelingsregel

Trygderett

- ✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)
- ✓ Årsakssammenhengen knyttes til en sykdom, skade eller lyte (fysisk og/eller psykisk); sosiale eller økonomiske årsaker faller utenfor → Grense mot sosialretten

Normaltrygd		
Sykepenger	Arbeidsavklaringspenger	Uforettrygd
Hovedårsakslæren (avdempet i praksis)	Vesentlighetslære (= litt mildere enn hovedårsakslæren)	Hovedårsakslæren
Skjerpet beviskrav	Overvektsprinsipp	Overvektsprinsipp

§ 8-4. Arbeidsuførhet

Sykepenger ytes til den som er arbeidsufør > på grunn av en funksjonsnedsettelse som klart skyldes sykdom eller skade >. Arbeidsuførhet som skyldes sosiale eller økonomiske problemer o.l., gir ikke rett til sykepenger.

§ 11-5. Nedsatt arbeidsevne – krav til årsakssammenheng

Det er et vilkår for rett til arbeidsavklaringspenger at medlemmet har fått arbeidsevnen nedsatt med minst halvparten >. Sykdom, skade eller lyte må være en vesentlig medvirkende årsak til den nedsatte arbeidsevnen.

Ved vurderingen av om arbeidsevnen er nedsatt, skal det blant annet legges vekt på helse, alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn og arbeidsmuligheter på steder der det er rimelig at medlemmet tar arbeid.

0 Endret ved lover 19 des 2008 nr. 106 (ikr. 1 mars 2010 iflg. res. 19 feb 2010 nr. 189), 16 juni 2017 nr. 43 (ikr. 1 jan 2018).

§ 12-6. Sykdom, skade eller lyte – krav til årsakssammenheng

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende har varig sykdom, skade eller lyte.

Når det skal avgjøres om det foreligger sykdom, legges det til grunn et sykdomsbegrep som er vitenskapelig basert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis. Sosiale eller økonomiske problemer gir ikke rett til uføretrygd.

Den medisinske lidelsen må ha medført en varig funksjonsnedsettelse av en slik art og grad at den utgjør hovedårsaken til nedsettelsen av inntektsevnen.

0 Endret ved lover 20 juni 2003 nr. 55 (ikr. 1 jan 2004), 16 des 2011 nr. 59 (ikr. 1 jan 2015 iflg. res. 20 juni 2014 nr. 797), 18 des 2015 nr. 103.

9

10

① Årsakskravet ved sykepenger

– årsakskravets innhold (materielt)

«Jeg tror ikke at lovkonsipistene helt har skjønnet forskjellen mellom årsaksbegrepet i kap. 8 og beviskravene. Årsaksbegrepet vil da kunne bli påvirket av beviskravet. Det taler for at **hovedårsakslæren** skal legges til grunn.»

Ha en fin helg!

Beste hilsen fra Asbjørn»

(E-post fra Kjønstad 1. november 2014, gjengitt med hans tillatelse)

11

§ 8-4. Arbeidsuførhet

Sykepenger ytes til den som er arbeidsufør > på grunn av en funksjonsnedsettelse som klart skyldes sykdom eller skade >. Arbeidsuførhet som skyldes sosiale eller økonomiske problemer o.l., gir ikke rett til sykepenger.

§ 11-5. Nedsatt arbeidsevne – krav til årsakssammenheng

Det er et vilkår for rett til arbeidsavklaringspenger at medlemmet har fått arbeidsevnen nedsatt med minst halvparten >. Sykdom, skade eller lyte må være en vesentlig medvirkende årsak til den nedsatte arbeidsevnen.

Ved vurderingen av om arbeidsevnen er nedsatt, skal det blant annet legges vekt på helse, alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn og arbeidsmuligheter på steder der det er rimelig at medlemmet tar arbeid.

0 Endret ved lover 19 des 2008 nr. 106 (kr. 1 mars 2010 iflg. res. 19 feb 2010 nr. 189), 16 juni 2017 nr. 43 (kr. 1 jan 2018).

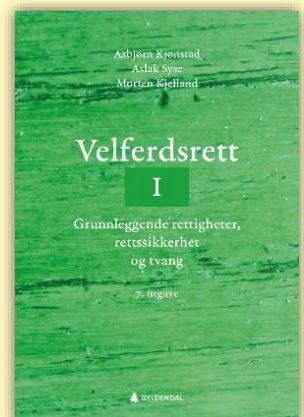
§ 12-6. Sykdom, skade eller lyte – krav til årsakssammenheng

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende har varig sykdom, skade eller lyte.

Når det skal avgjøres om det foreligger sykdom, legges det til grunn et sykdomsbegrep som er vitenskapelig basert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis. Sosiale eller økonomiske problemer gir ikke rett til uføretrygd.

Den medisinske lidelsen må ha medført en varig funksjonsnedsettelse av en slik art og grad at den utgjør hovedårsaken til nedsattelsen av inntektsevnen.

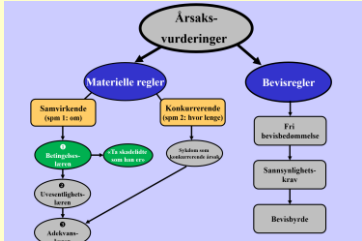
0 Endret ved lover 20 juni 2003 nr. 55 (kr. 1 jan 2004), 16 des 2011 nr. 59 (kr. 1 jan 2015 iflg. res. 20 juni 2014 nr. 797), 18 des 2015 nr. 103.

12

Erstatningsrett

- ✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)
- ✓ Årsakssammenhengen knyttes til en ansvarshendelse (trafikkulykke, arbeidsulykke, behandlingssvikt, vold mv.)

Forsikringsrett

- ✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)
- ✓ Årsakssammenhengen knyttes til et forsikringstilfelle (f.eks. en fritidsulykke, beror på konkret tolkning av forsikringsvilkårene)

Årsaksledd 1

- Forsikringstilfellet må skyldes en begivenhet (fare) som omfattes av forsikringen
- Problem: Samvirkende årsaker – flere årsaker er nødvendig for resultatet
- Hovedårsaks læren gjelder

ULYKKE

Plutselig og uventet ytre hendelse

Skadelidte har tidligere plager

SKADE

Årsaksledd 2

- Hendelsen (risikobegivenheten) må ha ført til et tap som omfattes av forsikringens dekningsområde
- Rettslig teori: Betingelsel læren legges til grunn – det er tilstrekkelig at hendelsen var en nødvendig forutsetning for tapet
- Unntak: Tapet kan fordeles dersom vilkårene inneholder særskilt fordelingsregel

Trygderett

Normaltrygd

Sykepenger	Arbeidsavklaringspenger	Uforetrygd
Hovedårsakslæren (avdempt i praksis)	Vesentlighetslære (= litt mildere enn hovedårsakslæren)	Hovedårsakslæren
Skjerpet beviskrav	Overvektsprinsipp	Overvektsprinsipp

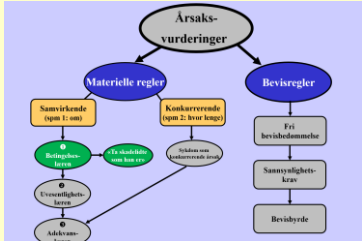
✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)

✓ Årsakssammenhengen knyttes til en sykdom, skade eller lyte (fysisk og/eller psykisk); sosiale eller økonomiske årsaker faller utenfor → Grense mot sosialretten

13

Erstatningsrett

- ✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)
- ✓ Årsakssammenhengen knyttes til en ansvarshendelse (trafikkulykke, arbeidsulykke, behandlingssvikt, vold mv.)

Forsikringsrett

- ✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)
- ✓ Årsakssammenhengen knyttes til et forsikringstilfelle (f.eks. en fritidsulykke, beror på konkret tolkning av forsikringsvilkårene)

Årsaksledd 1

- Forsikringstilfellet må skyldes en begivenhet (fare) som omfattes av forsikringen
- Problem: Samvirkende årsaker – flere årsaker er nødvendig for resultatet
- Hovedårsaks læren gjelder

ULYKKE

Plutselig og uventet ytre hendelse

Skadelidte har tidligere plager

SKADE

Årsaksledd 2

- Hendelsen (risikobegivenheten) må ha ført til et tap som omfattes av forsikringens dekningsområde
- Rettslig teori: Betingelsel læren legges til grunn – det er tilstrekkelig at hendelsen var en nødvendig forutsetning for tapet
- Unntak: Tapet kan fordeles dersom vilkårene inneholder særskilt fordelingsregel

Trygderett

Yrkesskadetrygd

Godkjenningssomgang	Utmålingsomgang
Ulykke (ftrl. § 13-3): Hovedårsakslæren med fordelingsadgang Overvektsprinsipp	Stonad (ftrl. § 5-25): Hovedårsakslæren
Sykdom (ftrl. § 13-4): Hovedårsakslæren med fordelingsadgang Overvektsprinsipp, med særskilt bevisbyrde	Uforetrygd (ftrl. § 12-17): Fordelingslære
	Ménerstatning (ftrl. § 13-17): Fordelingslære

✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)

✓ Årsakssammenhengen knyttes til en sykdom, skade eller lyte (fysisk og/eller psykisk); sosiale eller økonomiske årsaker faller utenfor → Grense mot sosialretten

14

Professor dr. juris Morten Kjelland
Undervisning, Fagkveld Sandvika
Nevrosenter 27. mai 2025

7

Utvalgte presiseringer for de tre kompensasjonssystemene

Erstatningsrett

Forsikringsrett

Trygderett

✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)

✓ Årsakssammenhengen knyttes til en ansvarshendelse (trafikkulykke, arbeidsulykke, behandlingssvikt, vold mv.)

✓ Kreves årsakssammenheng i to årsaksledd (realskadeledd og tapsledd)

✓ Årsakssammenhengen knyttes til et forsikringstilfelle (f.eks. en fritidsulykke, beror på konkret tolkning av forsikringsvilkårene)

Årsaksledd 1

- Forsikringstilfellet må skyldes en begivenhet (fare) som omfattes av forsikringen
- Problem: Sammenhengende årsaker – flere årsaker er nødvendig for resultatet
- Hovedsaksløsningen gjelder

ULYKKE

Plutselig og uventet, uten medvirkning

Skadepart har tilfyllende plager

Årsaksledd 2

- Hendelsen (risikobegivenheten) må ha ført til et tap som omfattes av forsikringsdekningensområde
- Rettlig teori: Betingsplanlæren legger til grunn – det er tilstrekkelig at hendelsen var en nødvendig forutsetning for tapet
- Urtakst: Tapet kan fordeles dersom vilkårene innebærer særskilt fordelingsregel

SKADE

Yrkesskadetrygd

Gedingsgjenningsgang

Ulykke (dnl. § 13-13):
Hovedsaksløsning med fordelingsregulering
Oversiktsplan

Sykdom (dnl. § 13-14):
Hovedsaksløsning med fordelingsregulering
Oversiktsplan, med særskilt fordelingsregel

Utsattingsgjenningsgang

Stanset (dnl. § 5-25):
Hovedsaksløsning

Uoverskyddet (dnl. § 12-17):
Forsikringsplan

Misvirketilstand (dnl. § 13-17):
Forsikringsplan

15

Forsikringsrett

(avtalebaserte forsikringer, fal. 1989 Fjerde del)

16

Forsikringsrett

(avtalebaserte forsikringer, fal. 1989 Fjerde del)

17

Forsikringsrett

Årsaksledd 1

- Forsikringstilfellet må skyldes en begivenhet (fare) som omfattes av forsikringen
- Problem: Samvirkende årsaker – flere årsaker er nødvendig for resultatet
- Hovedårsakslæren gjelder

ULYKKE

Plutselig og uventet ytre hendelse

Skadelidte har tidligere plager

SKADE

Årsaksledd 2

- Hendelsen (risikobegivenheten) må ha ført til et tap som omfattes av forsikringens dekningsområde
- Rettslig teori: Betingelseslæren legges til grunn – det er tilstrekkelig at hendelsen var en nødvendig forutsetning for tapet
- Unntak: Tapet kan fordeles dersom vilkårene inneholder særskilt fordelingsregel

18

Forsikringsrett

Hovedårsakslæren gjelder:

- ✓ Den hendelsen som utgjør hovedårsaken til skaden må svare for hele tapet
- ✓ *Ellefsen* (Rt. 1901 s. 706)
- ✓ *Skotfos* (Rt. 1916 s. 1117)
- ✓ Juridisk-medisinsk spørsmål
- ✓ Skadelidte har bevisbyrden
- ✓ Beviskravet er alminnelig sannsynlighetsovervekt

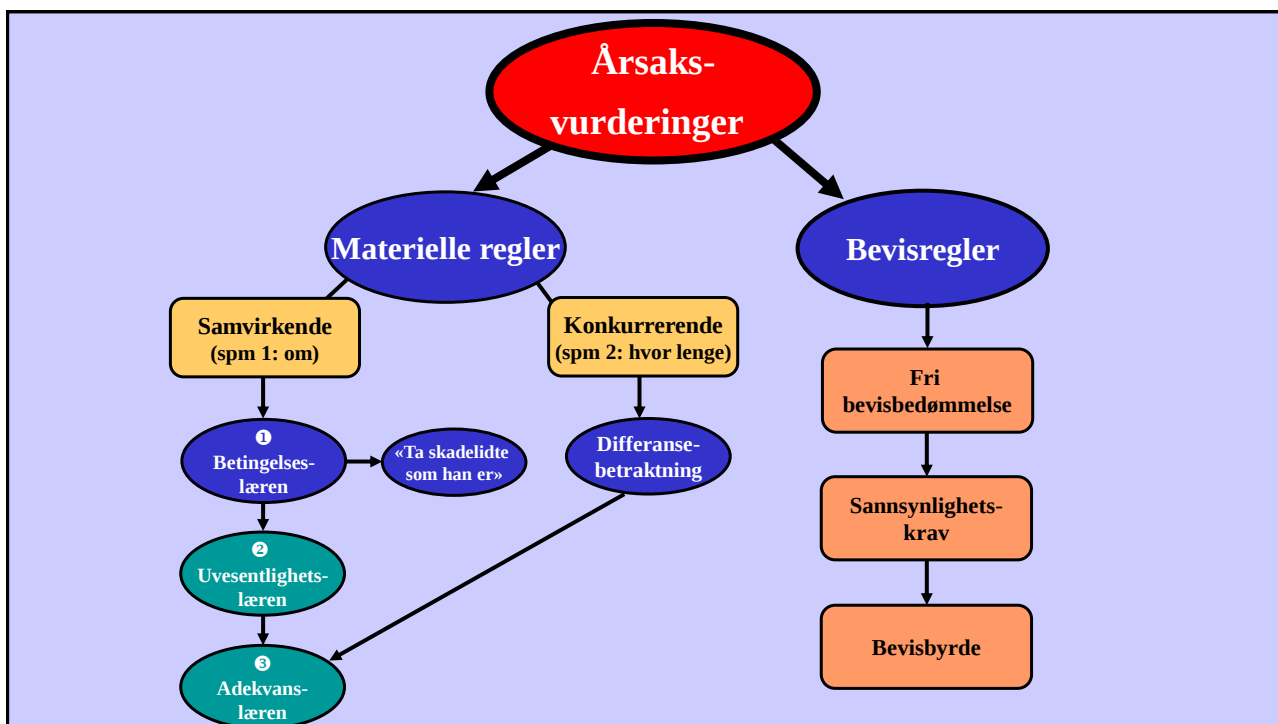
19

Erstatningsrett

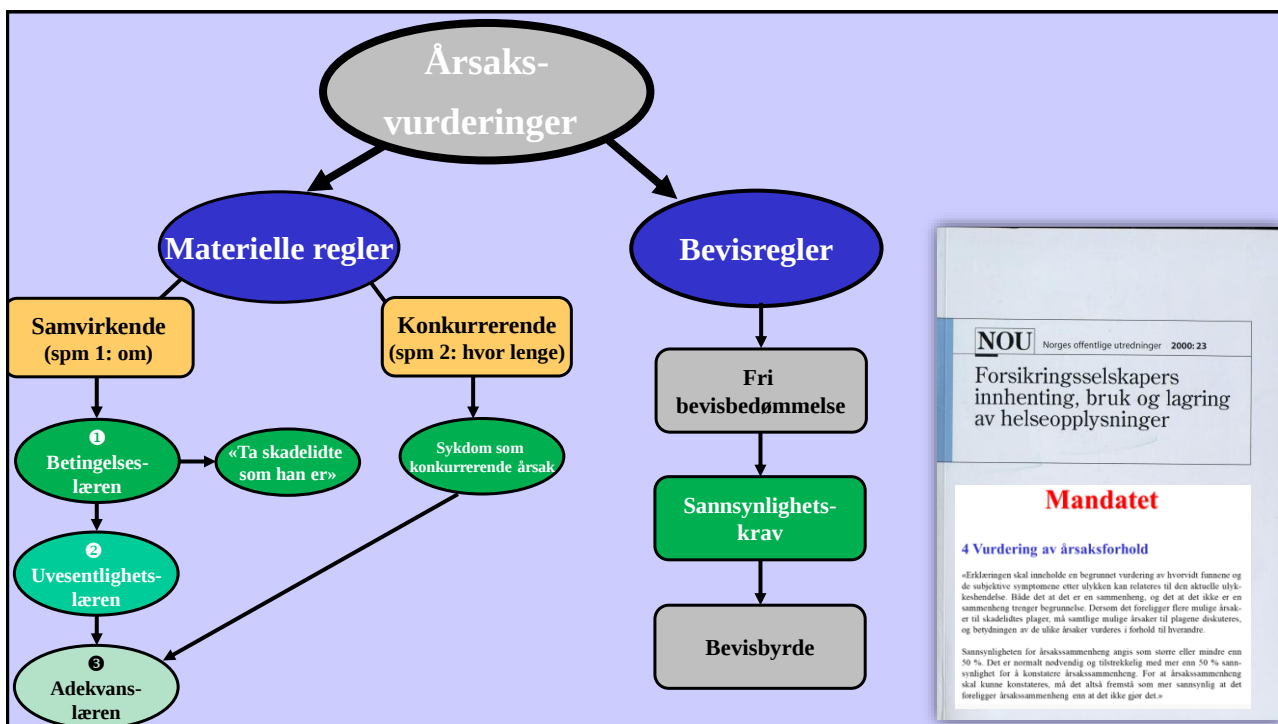
(herunder ansvarsforsikringer, fal. 1989 Tredje del)

20

21

22

Mandatet

4 Vurdering av årsaksforhold

«Erklæringen skal inneholde en begrunnet vurdering av hvorvidt funnene og de subjektive **symptomene etter ulykken kan relateres til den aktuelle ulykkeshendelse**. Både det at det er en sammenheng, og det at det ikke er en sammenheng trenger begrunnelse. Dersom det foreligger flere mulige årsaker til skadelidtes plager, må samtlige mulige årsaker til plagene diskuteres, og **betydningen av de ulike årsaker vurderes i forhold til hverandre**.

Sannsynligheten for årsakssammenheng angis som større eller mindre enn 50 %. Det er normalt nødvendig og tilstrekkelig med mer enn 50 % **sannsynlighet** for å konstatere årsakssammenheng. For at årsakssammenheng skal kunne konstateres, må det altså fremstå som **mer sannsynlig** at det foreligger årsakssammenheng enn at det ikke gjør det.»

23

Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

Rettsregelen (betingelseslæren):

X er årsak til Y, dersom Y ikke ville skjedd om X tenkes borte.

Hjemmel: *P-pille II* (Rt. 1992 s. 64)
Papegøye (Rt. 1997 s.1)
Nakkesleng I (Rt. 1998 s. 1565)
Nakkesleng III (Rt. 2000 s. 418)
Psykoinvaliditet I (Rt. 2001 s. 320)
Psykoinvaliditet II (Rt. 2001 s. 337)
Politiflukt (Rt. 2003 s. 338)
***Pseudoanfall* (Rt. 2007 s. 158)**
***Schizofreni* (Rt. 2007 s. 172)**
Nakkesleng IV (Rt. 2010 s. 1547)
Juridisk teori (Lødrup, Nygaard, Kjelland m.fl.)

Utviklet i **samspill**
mellom
rettspraksis og teori

24

Betingelseslæren

– hovedregelen om faktisk årsakssammenheng

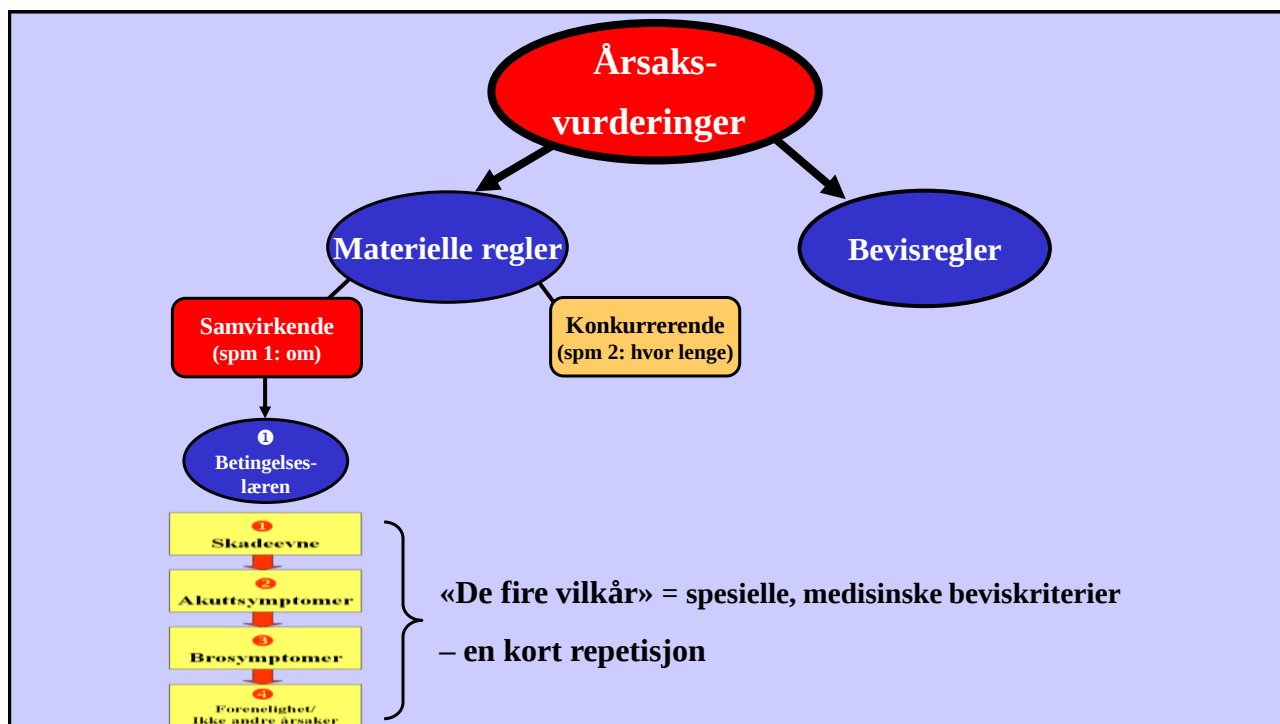
Schizofreni (Rt. 2007 s. 172)

«Bestemmelsen [ysfl. § 11] bygger i utgangspunktet på den alminnelige lære om årsakssammenheng og adekvans, ... For at arbeidsulykken skal anses som årsak til Jægers sinnslidelse, må ulykken ha vært en nødvendig betingelse for at Jæger utviklet paranoid schizofreni slik han gjorde ..., jf. Rt. 1992 s. 64 (P-pilledom II).» (avsnitt 41–42)

Pseudoanfall (Rt. 2007 s. 158)

«[U]lykken ... rent logisk må anses som en nødvendig betingelse for skaden, ... Jeg må derfor så langt konkludere med at det ... er en årsakssammenheng mellom ulykken og hennes plager, selv om sammenhengen er av meget spesiell karakter.» (avsnitt 65)

25

26

Bevisregler

– fri bevisbedømmelse

Hovedregel, jf. tvl. § 21-2 første ledd

«Retten fastsetter ved en fri bevisvurdering det saksforhold avgjørelsen skal bygges på.»

**Bevis kan ha ulik
kvalitet og tyngde**

**Bundet av trygdens
årsaksvurdering?**

Begivenhetsfjern
Partsavhengig

Begivenhetsnær
Partsuavhengig

27

Overføringsverdier

av «de fire vilkår» til andre skadetyper enn nakkeslengskader

Sandkasselokk (LB-2017-113622)

McDonald's (LA-2018-142334)

Serveringsvogn (LB-2018-163158)

LH-2018-36800

Varebur (LB-2018-171251)

Bergingsbil (LH-2017-197262)

Stillasfall (LA-2019-72672)

Pleieassistent (LB-2016-142935)

Betongelement (LA-2018-4197)

Tavle (LH-2018-131771)

Knappentunnellen (LG-2018-71273)

28

LB-2024-75616

InstansBorgarting lagmannsrett – Døm

Dato2025-03-19

PublisertLB-2024-75616

StikkordEnstatningsrett, Personskade, Årsakssammenheng

SammendragSaken gjelder krav om erstatning etter en ulykke i 2016, hvor en kvinne på 39 år fikk et **veiskilt** i hodet. Lagmannsretten fant at det var årsakssammenheng mellom ulykken og helseplagene, og hennes ervervsuførhet. Hun ble tilgjort erstatning for litt og fremtidig erstatning.

SaksgjengerOla Ingebrig **TCBL 2023-89529** – Borgarting lagmannsrett LB-2024-75616 (24-075816ASD BORG/02) Om rettskraft

ParterIf Skadeforsikring MUF (advokat Kristine Oftad Fougner) mot A (advokat Nora Lovén Rjømstad)

ForfatterLagdommer Pål Morten Andreassen, konstituert lagdommer Kaja Møen Welo og ekskoordinator lagdommer Karen Wendsel Sandaa

Henvisninger i teksten**Tvisteloven (2005) §9-7, §11-2, §20-2, §20-5, §21-2, §29-4**

Arguere

Del

Skru

lenke

merk

Lagmannsrettens tar utgangspunkt i at en bevisvurdering etter de «de fire vilkår» **ikke uten videre skal legges til grunn for andre diagnoser enn nakkesleng**, jf. **Rt-2007-1370** (Prolapsdommen) **avsnitt 38**. Faktisk årsakssammenheng skal vurderes etter en fri bevisvurdering hvor det tas hensyn til om hendelsen hadde skadeevne, om As symptomer tyder på sammenheng mellom ulykken og helseplagene og om det er andre sannsynlige forklaringer på helseplagene. Det er i alle tilfelle **likhetstrekk** mellom vurderingskriteriene. Vurderingen vil kunne ta opp i seg sentrale elementer fra «de fire vilkår», som akutsymptomer og brosymptomer, men retten er **ikke bundet til noen bestemt kjede av betingelser i den saken som her er til vurdering**. Vurderingen av årsakssammenheng må for øvrig skje i lys av allment akseptert medisinsk viten.

Den konkrete vurderingen av om det foreligger faktisk årsakssammenheng mellom hendelsen og As helseplager

Skadevoldende evne

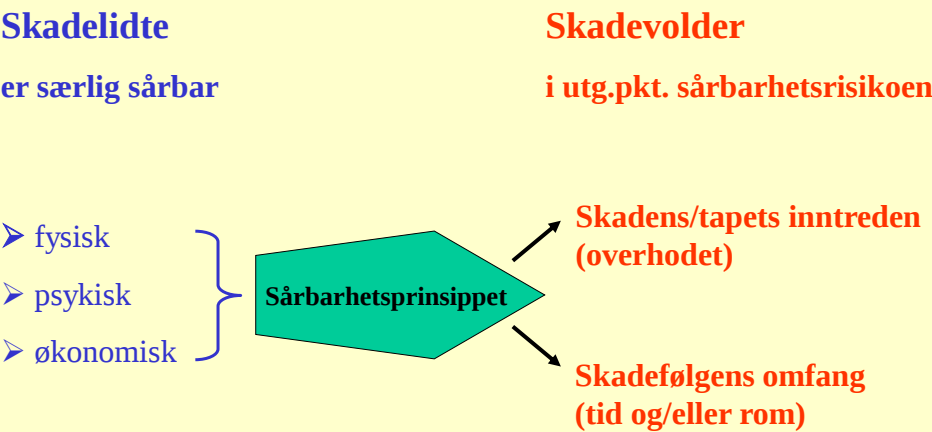
Lagmannsretten ser først på spørsmålet om ulykken kan ha en slik skadevoldende evne at den kan påføre en hodeskade. **Veiskiltet** som traff A i bakhodet den 29. januar 2016 var to meter høyt. Det var kraftig vind den dagen. Slaget gjorde at A falt i bakken, ødela mobilen hun hadde i hånden og fikk et kutt i hodet, gjennom hetten til vinterjakken, og måtte sy kuttet. Dr. Kirkeby viser i sin forklaring til at det kreves nok så betydelig kraft for å få et kutt i hodet gjennom en tykk hette og for å bli slått ned i bakken. Han pekte også på at et slag som kommer bakfra mot hodet, uten at skadelidte ser det og slik er forberedt, kan virke med større kraft, som følge av at nakkemuskulaturen ikke «er med». I sin sakkyndigserklæring viser Dr. Strandquist til at uklare omstendigheter gjør det vanskelig å vurdere hvor stor skade hendelsen kan medføre, og han peker i sin forklaring på at den tykke hetten kan ha avtatt for en del av energien i treffet mot hodet. Samtidig ga dr. Strandquist i sin forklaring uttrykk for at han – i tilfelle av legevakt – antagelig ville ha fulgt rutinen med informasjonsskriv og oppfølgende spørsmål angående hjernerytelse i dette tilfellet. Dr. Nordal gir i sin sakkyndigserklæring uttrykk for at det er mulig, men ikke sikkert, at hodetraumet var adekvat for å påføre hjernerytelse.

Lagmannsretten finner det sannsynlig at **slaget fra veiskiltet, med to skifflater og en høyde på to meter, som i kraftig vind hadde kraft nok til å slå A i bakken og forårsake et kutt i hodet gjennom en tykk vinterjakkehette, hadde skadeevne til å kunne påføre en hjernerytelse**. Det har ikke vært uenighet om at symptomutvikling med post commotio-plager kan forekomme ved lett eller mild hjernerytelse, slik det også fremkommer av artikkelen i **Tidsskrift for Den norske Legerforening fra 2022 om «Langvarige plager etter hjernerytelse»** (Skjeldal, Kinge, Glott og Solbakk august 2022). Skadeevnen omfatter med dette også etterfølgende varige plager.

Medisinske sårbarhetsfaktorer	Situasjonsbetingede faktorer – person	Situasjonsbetingede faktorer – bil
✓ Degenerative forandringer (se generelle uttalelser i Nakkesleng I-dommen Rt. 1998 s. 1565) ✓ Svekkelser på grunn av tidligere plager (f.eks. LA-2017-83342, LB-2009-156512) ✓ Lang og tynn hals (f.eks. LA-2017-83342)	✓ Uforberedt på sammenstøt (f.eks. LB-2018-133926, LA-2017-83342, LB-2008-104766-2) ✓ Satt vridd i kollisjonsøyeblikket (f.eks. LA-2017-83342) ✓ Satt med avstand fra seteryggen (f.eks. LA-2017-83342)	✓ Om nakkestøtten er riktig innstilt (f.eks. Nakkesleng I Rt. 1998 s. 1565, LB-2008-104766-2) og LB-2006-124947 ✓ Bilsetes egenskaper (f.eks. Nakkesleng III Rt. 2000 s. 418) ✓ Tilhengerfeste, gir mer kontant støt (se f.eks. LB-2005-159982). Ofte allerede hensyntatt ved fastsettelse av hastighetsendring ✓ Underride-kollisjon, gir lavere hastighetsendring (f.eks. LB-2008-104766-2). Ofte allerede hensyntatt ved fastsettelse av hastighetsendring

Sårbarhetsprinsippet

i et «nøtteskall»

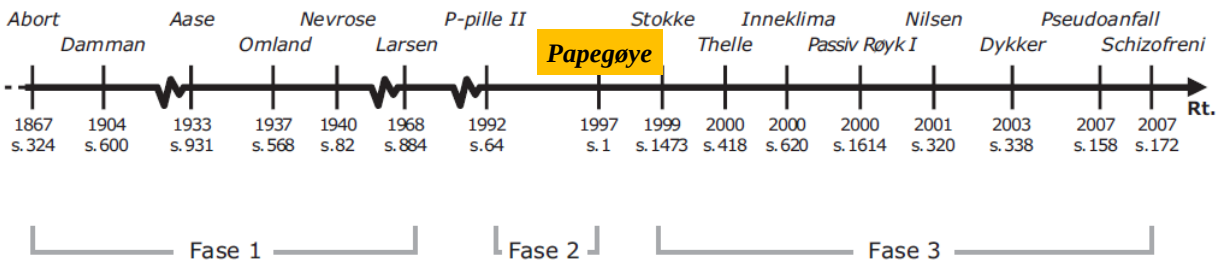

33

Sårbarhetsprinsippet

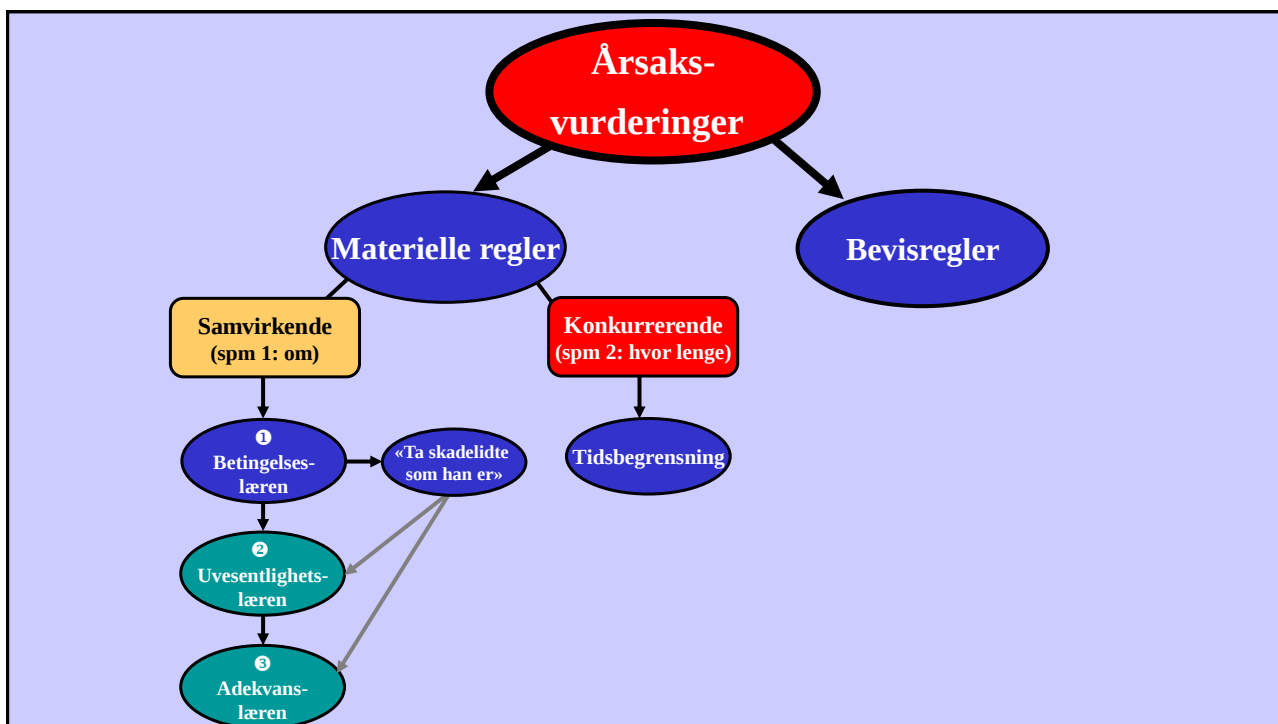
– rettsgrunnlag og rettsutvikling

Figur 4. Sårbarhetsprinsippetets kontinuitet

Kjelland: Særlig sårbarhet 2008 s. 76

34

35

Nakkesleng II

(Rt. 1999 s. 1473)

36

Jeg oppfatter begge de sakkyndige slik at de nakke- og hodepineplager A har hatt etter trafikkulykken, mest sannsynlig er forårsaket av denne. Det er disse plager som i de sakkyndiges terminologi er «skadebetingede», og som etter begges oppfatning leder til en ervervsmessig uforhet på ca. 35%. I tilleggsmandatet er det spurt om ikke-skaderelaterte symptomers betydning for ervervsevnen. Jeg har oppfattet de sakkyndige, ikke minst etter de muntlige forklaringer, slik at de begge her har konsentrert seg om As muskel- og skjelettplager i rygg, hofter og kne, som hun rapporterte om noen uker etter ulykken, og dessuten hennes mavesmerter. Andre plager anses ikke relevante for ervervsuførheten.

Professor Skjeldal finner det særdeles problematisk å svare på om A ville ha fått redusert ervervsevne som følge av muskel- og skjelettplagene om ulykken tenkes borte. Han konkluderer likevel med at hennes maveplager og smerter i hofter og rygg anses som så vidt «fjernt fra det man vanligvis ser» hos nakkeslengpasienter, at han i medisinsk terminologi finner det «sannsynlig» at disse plager «ville ha redusert skadelidtes ervervsevne selv om ikke ulykken hadde skjedd.» Han finner det imidlertid vanskelig å angi denne reduserte ervervsevne i prosent.

Side 1485

Jeg oppfatter overlege Nestvold slik at han anslår As muskel- og skjelettplager til å ha den samme betydning for ervervsuførheten som de skadebetingede nakke- og hodeplager, dvs. ca. 35%. Det kan være tvilsomt om overlege Nestvold i sin skriftlige erklæring direkte har behandlet den problemstilling som er reist i tilleggsmandatet. I sin muntlige forklaring for Høyesterett uttalte han seg imidlertid om spørsmålet og ga uttrykk for at A «over tid» ville ha fått nedsatt arbeidsevne – delvis ervervsuførhet – selv om ulykken ikke hadde inntruffet. At han skal ha misforstått den relevante problemstilling, er det ikke grunnlag for å anta.

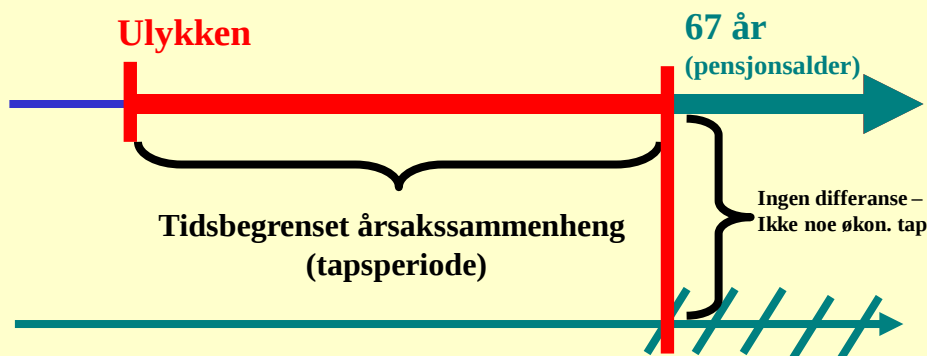
Det er generelt problematisk å ta stilling til hvordan helsetilstanden til en person ville ha utviklet seg dersom vedkommende ikke var blitt skadet. Jeg finner imidlertid her å måtte legge betydelig vekt på de rettsoppnevnte sakkyndiges vurdering. Det nevnte hypotetiske spørsmål var en viktig del av de sakkyndiges mandat, og jeg legger til grunn at de sakkyndige på dette punkt har foretatt en samvittighetsfull og grundig vurdering. Begge har – på forskjellige stadier i saken – hatt en samtale med A, og de har gjennomgått hennes legejournaler og tidligere fagkyndige vurderinger av henne. Dette innebærer at de både har kunnet ta hensyn til hennes lidelser og helseplager før ulykken og også sett hen til de konsekvenser som ulykken medførte for henne. Jeg kan ikke se at det foreligger konkrete forhold som gir grunnlag for å fravike den konklusjon som de rettsoppnevnte sakkyndige er kommet til.

Jeg er på denne bakgrunn kommet til at det er et tilstrekkelig grunnlag til å konkludere med at A ville ha blitt delvis ervervsufør selv om ulykken ikke hadde funnet sted, og jeg er blitt stående ved at hennes ervervsmessige uforhet ville ha blitt på 50%.

37

Tidsbegrenset årsakssammenheng

(Økonomisk) situasjon MED skaden

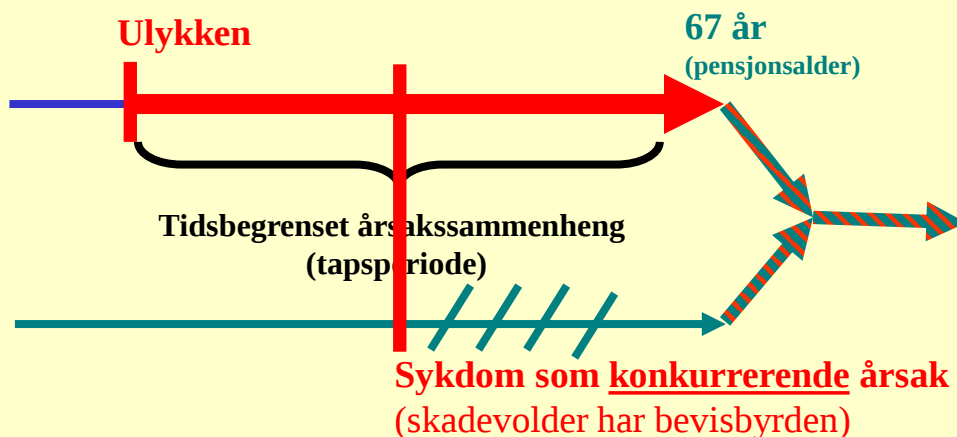

Økonomisk situasjon UTEN skaden (hypotetisk vurdering)

38

Tidsbegrenset årsakssammenheng

(Økonomisk) situasjon MED skaden

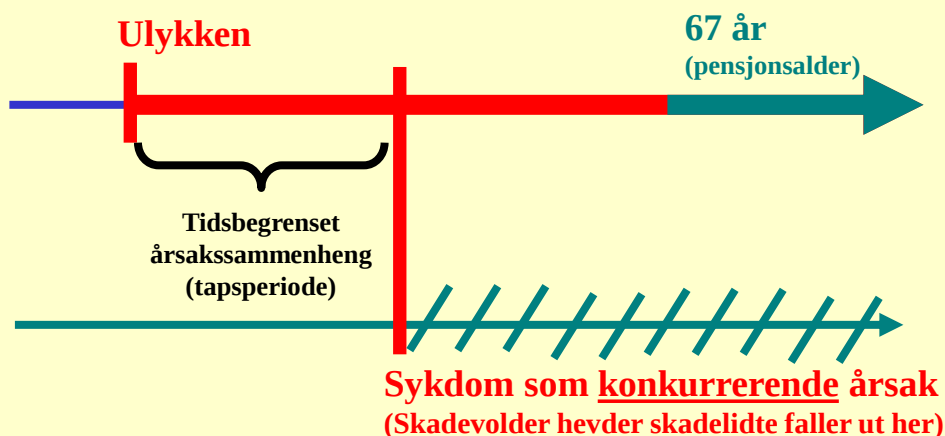

Økonomisk situasjon UTEN skaden (hypotetisk vurdering)

39

Tidsbegrenset årsakssammenheng

(Økonomisk) situasjon MED skaden

Økonomisk situasjon UTEN skaden (hypotetisk vurdering)

40

Tidsbegrenset årsakssammenheng

– skadevolder har bevisbyrden for en påstand om unormalt negativ sykdomsutvikling

Nakkesleng III (Rt. 1999 s. 1473, på s. 1479):

«Jeg finner grunn til innledningsvis ... å nevne at som utgangspunkt har skadelidte bevisbyrden for at erstatningsvilkårene er oppfylt. Men når en skadevolder anfører at den skade som foreligger, helt eller delvis ville ha oppstått uavhengig av den skadevoldende handling, må tvil på dette punkt ramme skadevolderen, ...»

↳ Skadevolder har bevisbyrden

↳ Men ikke skjerpet beviskrav – overvektsprinsippet gjelder

41

Årsaks- og beviskrav i trygderetten
– belyst både for normaltrygden og yrkesskadetrygden

NAV

NAV-Kontor
Årsak
Sykdom

I NAV

Professor dr. juris Morten Kjelland

42

Normaltrygd

Sykepenger

Hovedårsakslæren
(avdempet i praksis)

Skjerpet beviskrav

Arbeidsavklaringspenger

Vesentlighetslære
(= litt mildere enn hoved-
årsakslæren)

Overvektsprinsipp

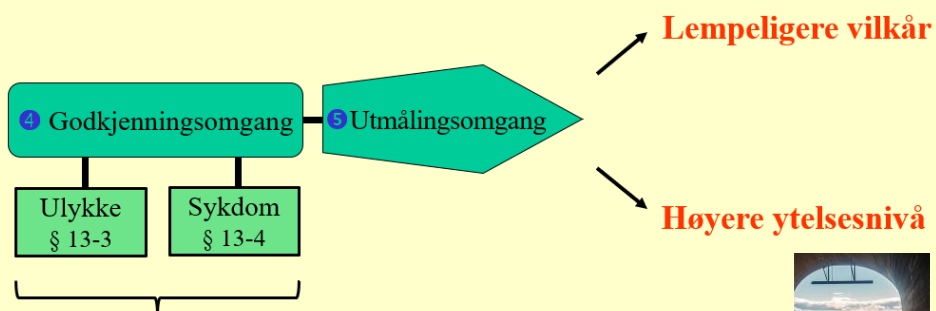
Uføretrygd

Hovedårsakslæren

Overvektsprinsipp

43

Yrkesskadetrygd (med særfordeler)

Må ha sin **årsak** i yrkesrelaterte forhold,
se ftrl. § 13-6 = inngangskriteriene

44

Yrkesskadetrygd

(med særfordeler)

Godkjenningsomgang

Ulykke (ftrl. § 13-3):
Hovedårsakslære med fordelingsadgang
Overvektsprinsipp

Sykdom (ftrl. § 13-4):
Hovedårsakslære med fordelingsadgang
Overvektsprinsipp, med særskilt
bevisbyrderregel

Utmålingsomgang

Stønad (ftrl. § 5-25):
Hovedårsakslære

Uføretrygd (ftrl. § 12-17):
Fordelingslære

Menerstatning (ftrl. § 13-17):
Fordelingslære

TRR-2025-663

Instans	Trygderetten – Kjenneise
Dato	2025-05-07
Publisert	TRR-2025-663
Stikkord	Yrkesskade, Arbeidsulykke, Ftrl. § 13-3, Ftrl. § 21 tredje ledd, Forenklet grunnføring, Stadfestelse.
Sammendrag	Ansatt i et oljeservicen firma ble sykmeldt for en skulderskade i august 2023. Ifølge skademelding skyldtes skaden en hendelse hvor han ble truffet av en containerdør i høyre skulder. Opplysningene i saken dokumenterte ikke konkret tidspunkt for hendelsen eller skadenære opplysninger. Det var da ikke grunnlag for å godkjenne skaden som yrkesskade. Henvisninger: Trygderettsloven (1966) §21 Folketrygdloven (1997) §13-3
Saksgang	Ankenr: 25/00663 Om rettskraft
Parter	Ankende part: A. Ankemotpart: NAV Klageinstans.
Forfatter	1. Olav Vik, rettens administrator, juridisk kyndig rettsmedlem.
Henvisninger i teksten	Trygderettsloven (1966) §13 Folketrygdloven (1997) §13-6, §13-13

Folketrygdloven § 13-3 lyder:

«Med yrkesskade menes en personskade, en sykdom eller et dødsfall som skyldes en arbeidsulykke som skjer mens medlemmet er yrkesskadedekket, se §§ 13-6 til 13-13.

Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeid. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.

Belastningslidelser som over tid har utviklet seg i muskel-/skjelett-systemet, regnes ikke som yrkesskade. Det samme gjelder lidelser som har utviklet seg som følge av psykiske påkjenninger eller belastninger over tid.

Som personskade regnes også skade på protese og støttebandasje.»

Bestemmelsen oppstiller et krav om årsakssammenheng, jf. ordlyden «**skyldes**». Ifølge praksis gjelder **hovedårsakslæren**. Det vil si at det først foreligger tilstrekkelig årsakssammenheng der arbeidsulykken er **den dominerende årsaken** til skadefølgen, jf. **Rt-2005-495 avsnitt 65** flg. og **Rt-2006-735**.

Beviskravet er **sannsynlighetsovervekt**, og det er de **tidsnære bevis** som tillegges størst vekt, jf. **HR-2018-2344-A** og **Rt-1998-1565**. Det er den skadelidte som har bevisbyrden.

③ Årsakskravet ved uføretrygd

– årsakskravets innhold (materielt)

Ftrl. § 12-6 tredje ledd

«Den medisinske lidelsen må ha medført en varig funksjonsnedsettelse av en slik art og grad at den utgjør hovedårsaken til nedsettelsen av inntektsevnen/arbeidsevnen.»

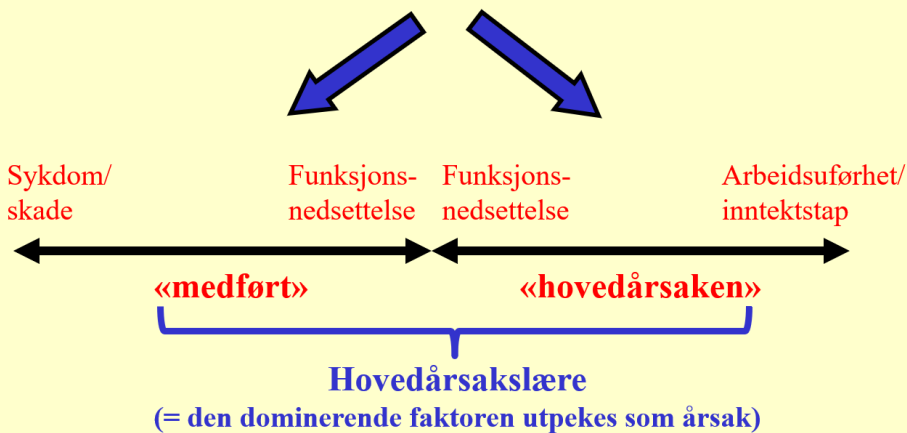
↳ Dobbelt årsakskrav

↳ Plassering i hjelpefiguren ...

47

③ Årsakskravet ved uføretrygd

– årsakskravets innhold (materielt)

48

Deloppsummering og praktiske konsekvenser av ulike årsakskrav i trygd og erstatning

HVIS årsaksfaktoren

IKKE oppfyller vilkåret om å være

- hovedårsak (sykepenger og uføretrygd)
- vesentlig årsak (arbeidsavklaringspenger)

49

Deloppsummering og praktiske konsekvenser av ulike årsakskrav i trygd og erstatning

HVIS årsaksfaktoren

OPPFYLLER vilkåret om å være

- hovedårsak (sykepenger og uføretrygd)
- vesentlig årsak (arbeidsavklaringspenger)

↳ **Forsikringsselskapet (skadevolder)**
anfører – og har rett i – at det ikke er
bundet av trygdens årsaksvurdering,
sml. bl.a. *Nakkesleng II* (Rt. 1999 s. 1473)

Nettopp på bakgrunn av ulike årsakskrav

50

Utmålingsomgangen: uføretrygd ved yrkesskade – årsakskravets innhold (materielt)

Ftrl. § 12-17 om uføretrygd ved yrkesskader

Til den som er arbeidsufør på grunn av en skade eller sykdom som går inn under kapittel 13, ytes det uføretrygd etter følgende særbestemmelser:

- a) Vilkåret i § 12-2 om **minst fem års forutgående medlemskap gjelder ikke.**
- b) Vilkåret i § 12-3 om **fortsatt medlemskap gjelder ikke.**
- c) Uføretrygd ytes **ved uføregrader ned til 30 prosent.**

51

Utmålingsomgangen: uføretrygd ved yrkesskade – årsakskravets innhold (materielt)

Ftrl. § 12-17 om uføretrygd ved yrkesskader

Til den som er arbeidsufør på grunn av en skade eller sykdom som går inn under kapittel 13, ytes det uføretrygd etter følgende særbestemmelser:

- a) Vilkåret i § 12-2 om minst fem års forutgående medlemskap gjelder ikke.
- b) Vilkåret i § 12-3 om fortsatt medlemskap gjelder ikke.
- c) Uføretrygd ytes ved uføregrader **ned til 30 prosent.**

Det skal fastsettes en særskilt uføregrad for den del av uførheten som skyldes yrkesskade eller yrkessykdom. Det ses bort fra uførhet som skyldes andre forhold enn yrkesskaden, når denne delen utgjør under 30 prosent av den totale uførheten.»

52

Utmålingsomgangen: uføretrygd ved yrkesskade – årsakskravets innhold (materielt)

Ftrl. § 12-17 om uføretrygd ved yrkesskader

Til den som er arbeidsufør på grunn av en skade eller sykdom som går inn under kapittel 13, ytes det uføretrygd etter følgende særbestemmelser:

- a) Vilkåret i § 12-2 om minst fem års forutgående medlemskap gjelder ikke.
- b) Vilkåret i § 12-3 om fortsatt medlemskap gjelder ikke.
- c) Uføretrygd ytes ved uføregrader ned til 30 prosent.

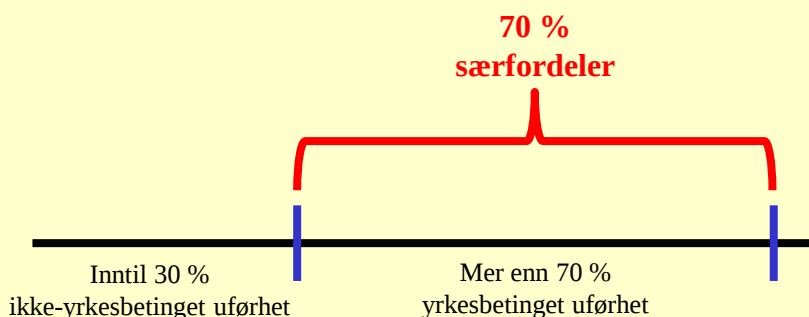
Det skal fastsettes en **særskilt uføregrad** for den del av uførheten som **skyldes** yrkesskade eller yrkessykdom.

- **Praktisk viktig: Skadelidte kan arbeide opp til 70 prosent og likevel få uføretrygd**
- **I andre saker som f.eks. trafikksaker eller ved fritidsuhell kreves minst 50 % uførhet**

53

Utmålingsomgangen: uføretrygd ved yrkesskade – årsakskravets innhold (materielt)

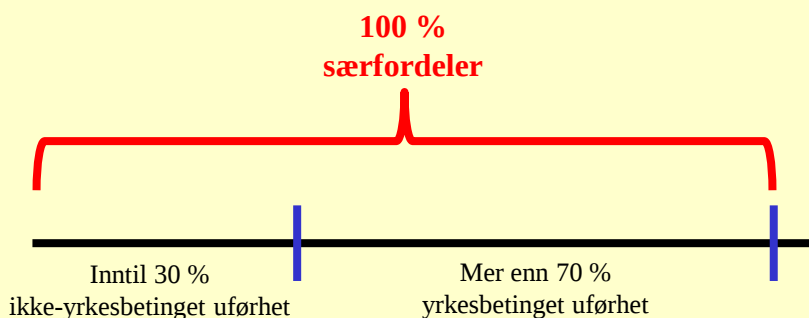
Ftrl. § 12-17 om uføretrygd ved yrkesskader

54

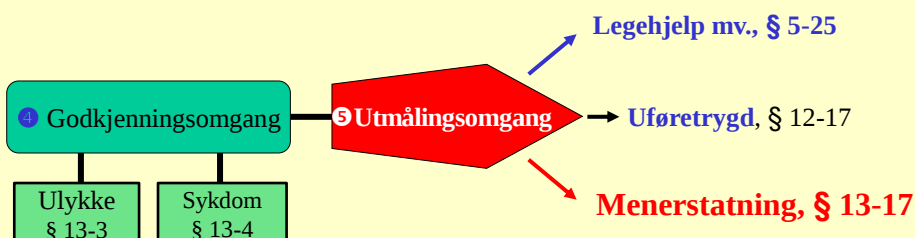
Utmålingsomgangen: uføretrygd ved yrkesskade – årsakskravets innhold (materielt)

Ftrl. § 12-17 om uføretrygd ved yrkesskader

55

Sammenhenger & plassering av årsakskrav - utmålingsomgangen: utvalgte emner

56

Utmålingsomgangen: menerstatning – årsakskravets innhold (materielt)

Generelt

- Det er **den godkjente delen** av skaden – selve yrkesskaden eller yrkessykdommen – som gir grunnlag for **sær**fordeler
- Denne **delen** som skal vurderes om oppfyller vilkårene i ftrl. § 13-17 og som skal plasseres inn i ménestatningstabellen

Presiseringer

- Et par **eksempler som illustrerer årsakskravets betydning ...**

57

Utmålingsomgangen: menerstatning – årsakskravets innhold (materielt)

Eksempel 1: Årsakskravet er oppfylt

- Skadelidte har en samlet varig medisinsk invaliditet på 30 %, hvorav 10 % skyldes tidligere plager og 20 % skyldes yrkesbetingede forhold
- Rett til menerstatning i gruppe 1 (hvis også øvrige vilkår er oppfylt)

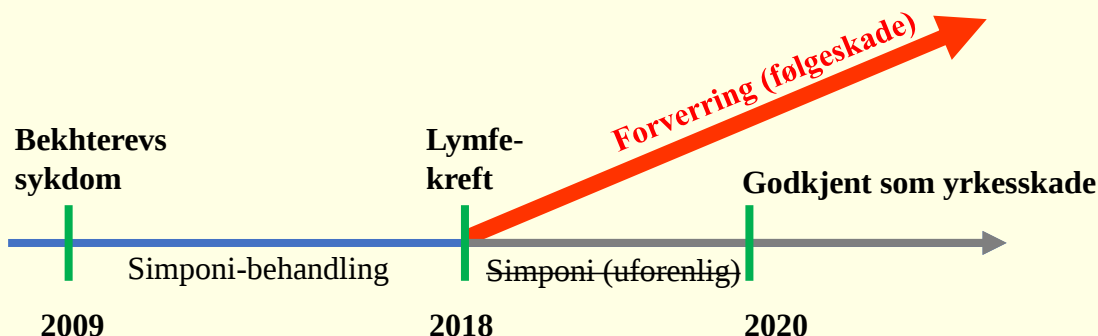
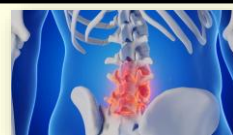
Eksempel 2: Årsakskravet er ikke oppfylt

- Skadelidte har en samlet varig medisinsk invaliditet på 15 %, hvorav 7,5 % skyldes tidligere plager og 7,5 % skyldes yrkesbetingede forhold
- Skadelidte har ikke krav på menerstatning

58

Bekhterevs (HR-2024-2272-A)

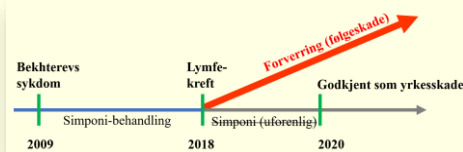
– årsakskravet ved følgeskader

59

Bekhterevs (HR-2024-2272-A)

– årsakskravet ved følgeskader

På samme måte som partene mener jeg at TRR-2008-1476 og rundskrivet gir et korrekt uttrykk for årsakskravet ved følgeskader: Følgetilstander kan godkjennes fullt ut som yrkesskade dersom hovedårsaken til tilstanden er en godkjent yrkesskade eller yrkessykdom. Fordi presumsjonsregelen i folketrygdloven § 13-4 andre ledd bokstav d ikke får anvendelse på følgeskadene, må dette etter mitt syn innebære at yrkesskaden eller yrkessykdommen må ha virket inn med *mer enn* 50 prosent. Dersom årsaksbidraget er lavere, kan ingen del av følgeskaden godkjennes som yrkesskade. Hovedårsakslæren suppleres med andre ord ikke av fordelingslæren i disse tilfellene.

Samlet sett ser jeg dette som et grensetilfelle. I mange tilfeller vil nok grunnlidelsen måtte anses som hovedårsak når den forverres etter en yrkesskade eller yrkessykdom. Det spesielle i denne saken er imidlertid at A ikke hadde symptomer fra sin Bekhterev-lidelse da han ble rammet av kreftsykdommen. Han var i praksis helt frisk, og årsaksbidraget fra grunnlidelsen må da anses beskjedent. Jeg er på denne bakgrunn kommet til at yrkessykdommen lymfekreft er hovedårsaken til forverringen av As Bekhterev, og at forverringen skal godkjennes som yrkesskade.

60

De fire vilkår

– nye tendenser i trygderettspraksis: utvalgte eksempler

Busspassasjer (TRR-2022-1956)

«Det er hovedårsakslæren som gjelder, som imidlertid modifiseres av et fordelingsprinsipp der det foreligger flere årsaker til plagene. Ved bevisvurderingen er det den tidsnære dokumentasjonen som skal tillegges mest vekt, jf. Rt-1998-1565, og momenter i bevisvurdering vil være om arbeidsulykken hadde **[1] skadeevne**, om det foreligger **[2+3] akutt- og brosymptomer**, om skadebildet er **[4] forenelig** med det man kan forvente ved en slik skadetype, og om det foreligger annen mer nærliggende årsak til plagene, jf. HR-2018-557-A. Retten bemerker at disse momentene blir veiledende i vurderingen, og at de ikke er kumulative vilkår slik som i nakkeslengsaker, ...»

Konkret rettsanvendelse: Ikke årsakssammenheng

Argumentasjonslinjen fulgt opp i bl.a. *Snile* (TRR-2024-1009) om ftrl. § 13-3 andre ledd

Argumentasjonslinjen fulgt opp i bl.a. *Varebilsjåfør* (TRR-2024-2059), Trygderetten 3. februar 2025

61

[TRR-2022-1114](#) (rygg og nakke)
[TRR-2021-3688](#) (skulder og arm)
[TRR-2021-3350](#) (hånd)
[TRR-2021-2872](#) (bl.a. ryggplager)
[TRR-2021-2829](#) (ryggplager)
[TRR-2021-1983](#) (arm og skulder)
[TRR-2021-1717](#) (kne, rygg og skulder)
[TRR-2021-1488](#) (skulder)
[TRR-2021-503](#) (hofte)
[TRR-2021-487](#) (nakke)
[TRR-2021-292](#) (rygg)
[TRR-2021-190](#) (rygg)
[TRR-2021-75](#) (hørsel og rygg)
[TRR-2020-3356](#) (hode)
[TRR-2020-3270](#) (skulder)
[TRR-2020-3035](#) (rygg, bryst og nakke)
[TRR-2020-2528](#) (hodepine)
[TRR-2020-2463](#) (rygg)
[TRR-2020-2244](#) (håndledd)

[TRR-2020-2214](#) (nakke)
[TRR-2019-4510](#) (nakke og hode)
[TRR-2019-2721](#) (rygg)
[TRR-2019-1768](#) (nakke)
[TRR-2019-1652](#) (bryst og skulder)
[TRR-2018-1829](#) (nakke)
[TRR-2015-3135](#) (haleben)
[TRR-2015-2009](#) (nakke)
[TRR-2015-1854](#) (rygg)
[TRR-2015-1724](#) (rygg)
[TRR-2015-212](#) (rygg)
[TRR-2014-3079](#) (skulder)
[TRR-2014-2244](#) (rygg)
[TRR-2013-521](#) (skulder)
[TRR-2012-319](#) (nakke)
[TRR-2010-2005](#) (hode, nakke og skulder)
[TRR-2009-415](#) (nakke og hode)
[TRR-2005-1619](#) (rygg)

62

Program

Time 1 | Nyere rettspraksis og andre nyheter i personskaderetten

Advokatene Marit Asphaug og Marianne Bech gir en oversikt over nyheter innen personskaderetten, med særlig vekt på nyere rettspraksis. Presentasjonen omfatter også uttyper av de mest prinsipielle avgjørelsene. Underveis pekes det på hvordan nyhetene er relevante for praktisk saksbehandling. Blant temaene som belyses er:

- Sentrale avgjørelser om bilansvar og andre ansvarsgrunnlag
- Nytt om «de fire vilkår»
- Avgjørelser om erstatningsutmåling
- Avkortning på grunn av skadelidtes medvirkning

Les mer om Asphaug

Les mer om Bech

Time 2 | Barn som skadelidte – medisinske perspektiver

Ola H. Skjeldal er spesialist i nevrologi og professor emeritus. Han var tidligere barnenevrolog ved Barneavdelingen på Oslo universitetssykehus og har vært opptatt av utredning av og forskning på nevrologiske utviklingsforstyrrelser.

Foredraget innledes med en kort introduksjon om særtrekk ved medisinsk forskning og sentrale utviklingstrekk. Deretter rettes fokuset mot et utvalgt tema – medisinske perspektiver på barn som skadelidte. Sentrale emner inkluderer:

- Etske aspekter
- Hvilken forskning er relevant for jurister?
- Medisinsk forskning med relevans for skadeadvokater
- Invaliditetstabellen – er den relevant?
- Funksjonsvurderinger
- Årsaksvurderinger

Les mer om Skjeldal

NOU

Norsk offentlig utredning 2002:23

Forsikringsselskapenes innhenting, bruk og lagring av helseopplys-

Kursmateriale

Logg inn på www.forsikringsmedisin.no

og få tilgang til ressursiden

Årsakskrav i erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett – hovedlinjer og utvalgte emner